

PROLJEĆE

S proljeća je Vukovar okružen zrcalima. Sa svih strana bliješte u oči, iz daljine šalju svoje oštre zrake, a gdje se god čovjek nagne preko ograde mosta, svuda u njima vidi svoje lice i bijele oblake kako plove daleko u dubini iza njega. Ne može se dobro razabrati što su oblaci, a što bijeli cvjetovi lokvanja koji pokrivaju površine tih zrcala lagano se bibajući na širokoj vodi koja jedva vidljivo teče.

U ono vrijeme kad još nisu bile regulirane obale Dunava i Vuke, kad bi s proljeća došao visoki vodostaj na Dunavu, sva bi se ta silna vodurina zalila u Vuku pa prekrila livade, zavukla se u šume, digla se pod mostovima u sredi-

Ušće Vuke

Staro katoličko groblje u Novom Vukovaru

štu grada, a onda se osula lokvanjima kao što se staro zrcalo na jakom svjetlu ospe žučkastim mrljama koje samo svjedoče o njegovoj starosti i plemenitosti. I, usprkos svim regulacijama, nešto od toga sačuvalo se i danas.

Jer, Vukovar je okružen vodama: Vuka utječe u Dunav u samom središtu grada, gdje preko nje vode tri mosta (malo izvan centra ima ih još nekoliko, željezničkih, pješačkih i kolnih), ali prije nego što se to dogodi, ona najprije vijuga oko Vukovara opasujući ga i presijecajući, dajući imena pojedinim njegovim dijelovima (jedan se, recimo, zove Podvuka, a drugi Priljevo, jer se tamo voda prelijevala, pa su se spajali Dunav i Vuka), određujući mu reljef i način života. Današnje središte grada zapravo je uska prevlaka između Dunava i Vuke, i cijelo je nastalo na umjetnoj podlozi: nekad je tu bila delta, bio je i otok koji se zvao Adica, a onda je sve to zatrpano i napravljen je grad, ali stariji ljudi to još uvijek zovu Na nasipu.

Adica

Proljeće uvijek i počinje i završava velikom vodom. Na početku to je od topljenja snijega u Slavoniji kroz koju teče Vuka, na kraju od topljenja snijega u Njemačkoj i Austriji, kroz koju teče Dunav. Na početku proljeća, to je uvijek nekako dramatično i naglo, topi se tada led, dogodi se da kroz njega propadne koji klizač, čak i pitoma Vuka u to vrijeme izgleda nekako divlje i opasno. Jednoga proljeća, negdje tridesetih godina, srušila je most s lukovima u samom središtu grada, i to baš prvoga travnja, pa oni koji bi čuli za tu vijest u prvi mah nikako nisu htjeli vjerovati. Ali, to brzo prođe, Vuka se postepeno smiri, a onda se poslije polako i mirno razlije, i tako dođu zrcala i svi oni lokvanji. U davna vremena skakalo se u Vuku s mosta u samom središtu grada, i čovjek je mogao, stojeći na pragu kina u Radničkom domu (koji su u to doba još svi zvali Grand), vidjeti kupače kako balansiraju na ogradi spremajući se da bućnu među bijele cvjetove.

Tada se boje grada kreću od bijele, preko plave, pa opet do bijele. Sve počne od visibaba i posljednjih krpa snijega po livadama, onda dođu ljubice i zumbuli, pa jorgovan što cvate po svim vrtovima i u dvorištu Dvora, gdje je osobito krupan i mirisav, a sve se završi lokvanjima, pa kad oni prođu, može se reći da je i ljeto stiglo. A ispod svega toga stoji zeleno i žuto, kao ono što traje: zelenilo lišća i žutilo kuća, jer sve su kuće u Vukovaru žute.

U proljeće se obavezno ide u Adicu, i to nekoliko puta. Adica (a njezino ime naglašava se kratkosilaznim akcentom na *i*) doista je otok, premda se to više i ne osjeća. Sa svih je strana okružuje Vuka, a na dvije su strane mostovi. Duga je i široka možda po tristo metara, u središtu njezinu nalazi se mala kuća, nekadašnja šumarska, na sjevernoj strani, odmah kod mosta, počinje ulica, a na južnoj je strani kapela i izletište Dobra voda. A svuda okolo je Vuka, sa šašem, sa smeđom trskom, sa žabama, komarcima, s glibom i s onim mirnim zatonima gdje se legu punoglavci i zriju bjelouškina jaja. Adica je u isto vrijeme i šuma i park. Ima u njoj zapuštenih dijelova i šipražja, ali ima i klupa i uređenih staza, a nekad je čak postojalo i nešto što se zvalo Ljubavni put. Pa je li onda čudno što je Adica čudotvorna?

Grob mladića koji se utopio u Vuki

Jer, u njoj (možda zbog močvarna tla?) osobito dobro raste cvijeće. Toliko ljubica, zumbula, bršljana, cicamaca nije nikada nigdje bilo. A nađe se i nekih crvenih gljiva, malih, kao užarenih, zakvačenih za grančicu, zvanih *babino uho*, koje se također skupljaju u proljeće, za ukras. S proljeća čovjek može motriti između stabala svoje sugrađane kako pogureni hodaju šumom, svaki čas se saginjući, kako radosno uzvikuju kao da su našli zlatnik, pa beru i beru i nikad im nije dosta. U ulici koja vodi prema Adici (a treba prvo proći predio zvan Vile, prijeći prugu i most) mogli ste u moje vrijeme vidjeti cijeli grad, svi su bili uparadeni u nedjeljno popodne, namirisani, izbrijani, i svima su ruke bile pune ljubica i zumbula, cicamaca, svi su to nosili kući kao da im o količini cvijeća ovisi koliko će biti sretni iduće godine, i svi su malo škiljili, jer su oko njih bliještala sva ona zrcala. S cvijećem u ruci još bi prošetali po Korzu, od Svodova do Dvora i tako bi i one dijelove grada gdje nema ni drveća ni cvijeća okadili proljećem.

Poslije se u Adicu odlazilo opet, sada na izlet. Nosila se deka koju je trebalo prostrijeti na travu, nosila se lopta u mreži i još nešto za jelo, najčešće kuhana jaja izrezana na kriške pa stavljena između dviju ploški kruha. Na deki se sjedilo, pilo se neko crvenkasto vino, djeca bi travom isprljala bijele dokoljenice i uvijek bi se derala da im se nešto kupi.

U Adici je tada bilo licitarskih srdaca, oblizala i orasnica, a bile su i one lop-tice od krep-papira punjene piljevinom pa na gumici, kojima su momci osobito vješto baratali i njima zadirkivali djevojke. Bilo je i češljeva, džepnih zrcala s raznim natpisima, ukosnica i onih malih vjetrenjača na štapiću s kojima su djeca trčala po stazama kao izbezumljena. A kroz granje je za sve to vrijeme svjetlucala voda i slutili su se svi oni lokvanji, samo što njih nitko nije brao.

Oni dolaze na red tek poslije, kad stigne sezona kupanja. Ona je na Vuki počinjala dosta ranije nego na Dunavu, jer je Vuka spora i razlivena, pa se brže grije. Zato je ona dobra za kupanje u svibnju i lipnju, poslije treba ići na Dunav. Ljeti kažu ovako za Vuku: do vrata si u vodi, a glava ti se znoji. Ali s proljeća se bez nje ne može.

Ulazeći u vodu, tada čovjek dugo hoda kroz plićak, osjećajući pod nogama travu po kojoj je još do pred koji dan igrao nogomet. Možda zato, a možda i zbog toga što se u vodi odrazuje grad, njegovi mostovi i ono veliko proljetno nebo, kupač tada ne može odoljeti da ide sve dalje i dalje od obale. Nešto ga vuče da vidi koliko daleko može gaziti, da ispita gdje je kraj tome zrcalu, da ga cijelog osjeti na vlastitoj koži. A osim toga, treba i brati lokvanje.

Lokvanji imaju duge i oble, gumenaste stabljike koje spajaju cvijet i list na površini vode s korijenom na dnu. Te su stabljike neobično žilave, a na nekim mjestima rastu i veoma gusto. Zato se i dogodilo već bezbroj puta: očaran proljetnim zrcalom i zasjenjen svim onim cvjetovima, kupač zapliva među lokvanje, želeći ih brati, ili samo uživati u njima.

Tada mu se noge zapletu u meke stabljike lokvanja, hvata ga panika i on počinje gutati vodu. Stabljike mu se sve više obavijaju oko nogu, kao žive, i on se u njih sasvim zamrsi. Töne između sveg onog cvijeća, ravno u zrcalo, dok mu ono i dalje bliješti u oči.

Da se nađe kakav pjesnik, možda bi u tome našao nešto simbolično; ali, u Vukovaru su, u ona stara vremena kad se to događalo, na to gledali kao na nešto što normalno ide uz dolazak proljeća, kao da drugačije ne može ni biti.

Na novovukovarskom groblju stajao je spomenik, sav od željeza, crven od rđe: oveća kocka, iz koje raste križ, a oko križa se obavila zmija. Na kocki je

Dunav

njemački natpis koji govori da je to grob mladića koji se utopio na Vuki. Stradao je isto onako, među lokvanjima.

Netko bi mogao reći da lokvanji i jesu toliko lijepi zato što su smrtonosni; netko drugi mogao bi dodati da su smrtonosni zato što su toliko lijepi. Ja neću zaključiti ni jedno ni drugo; reći ću samo da su logični. Oni rastu na zrcalu, između plavog neba i tamne dubine, pa kao što su cvjetovi podvostručeni — u zbilji i u odrazu — tako i zrcalo gornjom i donjom stranom odslikava oba pola Vukovara i svijeta: ljepotu i smrt.

A kad bi pala noć, u ta davna vremena kad je još bilo lokvanja, tada bi se vidjelo da tome odslikavanju nema kraja: dok bi u suton u vukovarskim vrtovima mirisale prve ruže, nebo bi se pretvorilo u razlivenu Vuku osutu bijelim rascvjetalim lokvanjima.